

PERSBERICHT

Oktober 2017

Verslag aan het Vlaams Parlement

Gelijke onderwijskansen in het gewoon basisonderwijs

De Vlaamse overheid kent aan de gewone basisscholen extra lestijden toe voor kansarme leerlingen. Uit het onderzoek van het Rekenhof blijkt dat in een tijdspanne van vijf jaar de kansen van kansarme leerlingen in vergelijking met die van kansrijke leerlingen nauwelijks zijn verbeterd of zelfs zijn verslechterd. Het Rekenhof onderzocht ook wat een school met veel kansarme leerlingen succesvol maakt. Draagvlak in het leerkrachtenteam, ouderbetrokkenheid en leerlingvolgsysteem komen prominent als succesfactoren naar voren.

Resultaten

Uit PISA-onderzoek van de OESO blijkt dat er in Vlaanderen een grote ongelijkheid is in onderwijskansen. De Vlaamse overheid voert sinds 2002 een gelijke-onderwijskansenbeleid. In het gewoon basisonderwijs kent zij aan basisscholen extra lestijden en werkingsmiddelen toe voor kansarme leerlingen. Dat zijn leerlingen die aan een of meer van de volgende kenmerken beantwoorden: een laag opgeleide moeder hebben, thuis geen Nederlands spreken, een schooltoelage krijgen.

De overheid heeft de doelstellingen van het beleid voor gelijke onderwijskansen niet nauwkeurig bepaald, noch indicatoren, streefcijfers of een tijdpad vastgelegd. Dat bemoeilijkt de evaluatie van het beleid. Niettemin heeft de overheid al verscheidene evaluaties laten uitvoeren. Die lijken echter niet te wijzen op een verbetering van de onderwijskansengelijkheid tussen de groep van de kansrijke en de groep van de kansarme leerlingen.

Voor zijn onderzoek heeft het Rekenhof drie ruwe prestatie-indicatoren toegepast op drie schooljaren. Hebben de leerlingen van het zesde leerjaar van het basisonderwijs er vertraging opgelopen? Stromen de leerlingen door naar het eerste leerjaar A (1A) of naar het eerste leerjaar B (1B) van het secundair onderwijs? Halen de leerlingen een A-, B- of C-attest in 1A? Een onderzoek op basis van leerwinstgegevens zou accurater zijn, maar die gegevens waren niet voorhanden.

Het onderzoek toonde voor alle leerlingen samen een positieve evolutie aan voor twee indicatoren: doorstroming naar 1A en attestering in 1A. Maar als naar de kansengelijkheid tussen kansarme en kansrijke leerlingen wordt gekeken, is er alleen voor de doorstroming naar 1A een eenduidige verbetering ten voordele van de kansarme leerlingen. Voor de andere indicatoren is er een verslechtering. In het schooljaar 2013-2014 was het 4,4 keer waarschijnlijker voor een kansarme leerling om schoolse vertraging op te lopen, 3,5 keer waarschijnlijker om door te stromen naar 1B en bijna 4 keer waarschijnlijker om geen A-attest te halen dan voor een kansrijke leerling. Voor kansarme leerlingen was het 6,8 keer waarschijnlijker om een C-attest te halen dan voor kansrijke leerlingen.

Het Rekenhof ging ook na wat de invloed is van de individuele leerlingenkenmerken. Van de drie kenmerken beïnvloedt de opleiding van de moeder de prestaties van de kansarme leerling het meest. Daarbuiten heeft ook de samenstelling van de leerlingenpopulatie van de school een invloed.

Succesfactoren

De onderlinge verschillen tussen de scholen met veel kansarme leerlingen zijn groot. Het Rekenhof heeft een zestigtal factoren onderzocht die het succes van een school kunnen beïnvloeden. De gelijke-onderwijskansenproblematiek is complex en een eenvoudige formule om goede resultaten te halen, is er niet. Maar uit de analyse komt de combinatie van een degelijk leerlingvolgsysteem, draagvlak bij de leerkrachten en ouderbetrokkenheid prominent naar voren. De overheid faciliteert niet de kwaliteitsbewaking en -verbetering van leerlingvolgsystemen. Voor de creatie van draagvlak zou de overheid meer verantwoording kunnen vragen over het gelijke-onderwijskansenbeleid van de school. De factor ouderbetrokkenheid wijst er ten slotte op dat de gelijke-onderwijskansenproblematiek niet alleen met de leerling kan worden opgelost, maar dat er nood is aan een globale benadering van de thuissituatie, waarbij verschillende beleidsdomeinen samenwerken.

Behalve de drie prominente factoren zijn nog andere factoren belangrijk. Uit de analyse blijken bijvoorbeeld het belang van weinig leerlingenverloop en van een stabiel leerkrachtenteam. Ook blijkt de ervaring van de directeur en het zorgteam een sterke invloed te hebben. Scholen die vroeger deelnamen aan het onderwijsvoorangsbeleid, dat het gelijke-onderwijskansenbeleid voorafging, blijken succesvoller. De overheid heeft in 2012 een aantal verplichtingen afgeschaft, waardoor weliswaar de planlasten zijn verminderd en een adequatere afstemming op de lokale context mogelijk is, maar er is een groter risico dat de specifieke aandacht voor gelijke onderwijskansen bij scholen verzwakt.

Verder kan de particuliere situatie sterk bepalend zijn. Hoewel een goede infrastructuur en een goede ondersteuning door de scholengemeenschap, het schoolbestuur of het CLB niet als statistisch significant uit de analyse komen, kunnen die voor een individuele school toch relevant zijn. Hetzelfde geldt voor de bredere context, zoals de deelname van de leerlingen aan buitenschoolse ondersteuning (logopedie bijvoorbeeld) of buitenschoolse onderwijsvormen. Ook zware gedragsproblemen kunnen bepalend zijn.

Reactie van de minister

De minister trad in haar reactie de meeste aanbevelingen bij. Zij wees er wel op dat zij geen doelstellingen op leerlingenniveau en geen bijkomende planlast wil en benadrukte het belang van de vrijheid van onderwijs.

Informatie voor de pers

Het Rekenhof controleert de openbare financiën van de federale Staat, de gemeenschappen, de gewesten en de provincies. Het draagt bij tot de verbetering van het overheidsbeheer door nuttige en betrouwbare informatie die voortvloeit uit een tegensprekelijk onderzoek, toe te zenden aan de parlementaire vergaderingen, aan de beheerders en aan de gecontroleerde diensten. Als collaterale instelling van het parlement werkt het Rekenhof onafhankelijk ten opzichte van de overheden die het controleert.

Het verslag *Gelijke onderwijskansen in het gewoon basisonderwijs* is bezorgd aan het Vlaams Parlement. Het verslag en dit persbericht staan op de website van het Rekenhof (www.rekenhof.be).